

is op dit aspect tijdens het congres door verscheidene sprekers terecht de aandacht gevestigd, want noties behoeven niet nieuw te zijn om geldigheid te bezitten. Daarnaast is er zowel uit deze beide bundels als uit Bootsma's boek veel nieuwe informatie te putten, terwijl de voordelen van de comparatieve aanpak duidelijk aanwezig zijn. Configuraties, die anders al te gemakkelijk als vanzelfsprekend zouden zijn aanvaard, geven nu iets van hun eigen karakter bloot, waardoor het verleden beter bespreekbaar wordt. En dat is niet alleen voor conferentiegangers een zaak van gewicht.

P. J. Drooglever

M. Eekman, H. Pierson, *Linkssocialisme tussen de wereldoorlogen. Twee studies* (IISG Studies en Essays V; Amsterdam: Stichting Beheer IISG, 1987, xii + 217 blz., f38,50, ISBN 90 6861 016 3).

Het is de tragiek van de socialistische beweging in Nederland, zoals overal elders, dat zij vanaf de geboorte verwickeld is geweest in richtingensrijd en strategiediscussie, met een onafgebroken stroom van afsplitsingen als onvermijdelijk gevolg. De periode tussen de twee wereldoorlogen vertoont in dit opzicht een hoogtepunt. Het succes van de Russische revolutie in 1917 ontnam menig socialist de reële kijk op de grondslagen van de Nederlandse samenleving nog meer dan voorheen en toen velen zich in de jaren dertig met hartstocht overgaven aan de voorstelling van een definitief in de afgrond stortend kapitalistisch systeem, bevochten verschillende groepen elkaar als op leven en dood om het leiderschap bij de vestiging van de aanstaande heilstaat, terwijl men elkaar toen zo hard nodig had om een vuist te kunnen maken tegen het fascisme. De socialistische beweging verzwakte zichzelf, doordat de twee hoofdstromingen — sociaal-democratie en communisme — in een oprechte haatverhouding tot elkaar stonden. Daar kwam nog bij dat ieder afzonderlijk er niet in slaagde om de eigen gelederen gesloten te houden. Ter linkerzijde van de SD AP en ter rechterzijde van de CPH/CPN brokkelde het een en ander af. Het bleven weliswaar steeds splinters, maar doordat deze geleid werden door ideologisch niet de minst onderlegden, staken zij op pijnlijke wijze in het vlees van de moederpartij.

Het hier te bespreken boek bevat de geschiedenis van de meest spraakmakende splinters: de in 1932 van de SDAP afgescheiden Onafhankelijke Socialistische Partij (OSP); de in 1929 opgerichte Revolutionair Socialistische Partij (RSP), niet rechtstreeks uit de CPN voortgekomen, maar toch wel te beschouwen als afgegleden van haar rechterflank; en ten slotte de Revolutionaire Socialistische Arbeiderspartij (RS AP), het resultaat van de fusie tussen OSP en RSP in 1935. Veel hebben deze partijtjes niet voorgesteld. De OSP was nog de grootste, maar boven de 7200 leden is zij nooit uitgekomen. In verschillende gemeentes werden wel enkele raadszetels veroverd, maar bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Tweede Kamer werd in de regel beneden de één procent gescoord. Alleen de RSP slaagde erin om een Kamerzetel te veroveren; dat was in 1933, maar bij de Kamerverkiezingen van 1937 wist de RSAP deze zetel niet vast te houden.

De beschikbare documentatie van en over deze splinters is gebrekkig, zodat de partijgeschiedenis moet worden opgebouwd uit fragmenten. De nadruk komt dan al gauw te liggen op de leidende figuren: bij de OSP Fimmen, De Kadt, Schmidt, Tas; bij de RSP Sneevliet. Dat ligt om een andere reden echter nog meer voor de hand. De splinters waren een bundeling van

ideologisch bevrogenen, onder wie de leidende figuren over middelpuntvliedende kracht beschikten. Het ontbreken van vrijwel ieder succes is onlosmakelijk verbonden met de aanwezigheid van dit soort persoonlijkheden, wier gewicht na het wegebben van de solidariteitsbehoefte van het eerste moment als het ware garant stond voor uitdunning van de toch al magere aanhang.

Het boek bundelt twee studies, bewerkingen van doctoraalscripties. Menno Eekman beschrijft in honderd bladzijden op traditionele, verhalende manier de lotgevallen van de OSP, met Schmidt en De Kadt in de hoofdrollen. Herman Pieterse behandelt in beknopte vorm de ontwikkeling van alle drie de revolutionaire socialistische groepjes — dus ook van de OSP nog een keer! —, maar voegt daar veel gedetailleerd cijfermateriaal aan toe over de electorale non-successen, de verspreiding van de afdelingen over het land, het ledental en de samenstelling van de aanhang, de oplage van de partijblaadjes en dergelijke; zo wordt een aardig kwantitatief beeld van deze splinters opgeroepen.

Eekman en Pieterse verdienen bewondering voor de noeste ijver en ook voor de kritische zin, waarmee zij het materiaal verzameld en bewerkt hebben. Het lijkt mij dat wat er feitelijk over de OSP, RSP en RSAP te zeggen valt, nu wel gezegd is. De vraag rijst echter, of de studies voldoende inzicht geven in de betekenis van de partijtjes. Eekman en Pieterse hebben halt gehouden daar waar zij de grenzen van het kleine wereldje van de revolutionaire socialistische zelf zouden overschrijden. Dit is geen verwijt. Hun arbeid was al lastig genoeg en het resultaat ervan mag er zijn. Maar omdat splinters toch vaak functioneren als het geweten van de moederpartij, moet hun betekenis ook in die richting worden gezocht. Dat vergt een andersoortig onderzoek, namelijk naar hun receptie in de moederpartij. Wie dit wil aanvatten, vindt bij Eekman en Pieterse het onmisbare voorwerk.

J. Bosmans

W. van Drimmelen, e. a., ed., *Voor de eenheid van beleid. Beschouwingen ter gelegenheid van vijftig jaar Ministerie van Algemene Zaken* ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1987, 366 blz., f79,50, ISBN 90 12 05713 2).

In 1987 was het vijftig jaar geleden dat het ministerie van algemene zaken werd ingesteld. Het bestond toen echter niet onafgebroken vijftig jaar, want tussen februari 1945 en oktober 1947 is het even weg geweest. In 1937 ingesteld om de voorzitter van de ministerraad te ontheffen van het dagelijks beheer van een omvangrijk departement ten einde hem meer lucht te verschaffen voor de coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende departementen, werd het ministerie van algemene zaken in Londen vanaf 1942 uit zijn coördinerende rol gedrongen door het ministerie voor algemene oorlogvoering van het Koninkrijk, waarvan de voorzitter van de ministerraad dan ook het hoofd was, terwijl een andere minister algemene zaken deed. In februari 1945 trok men er de consequenties uit en hief men algemene zaken op. Bij de formatie van 1946 verdween het ministerie voor algemene oorlogvoering weliswaar, maar tegelijkertijd liet men toen de situatie van voor 1937 terugkeren. Beel dacht als minister van binnenlandse zaken de coördinerende taak van de minister-president er wel bij te kunnen doen, maar na een dik jaar had hij er zijn bekoft van en herstelde hij het ministerie van algemene zaken in ere.

Naast de coördinerende taak heeft het ministerie ook altijd eigenstandige taken vervuld, een beperkt aantal weliswaar en gedurende de afgelopen vijftig jaar niet steeds dezelfde. Begonnen